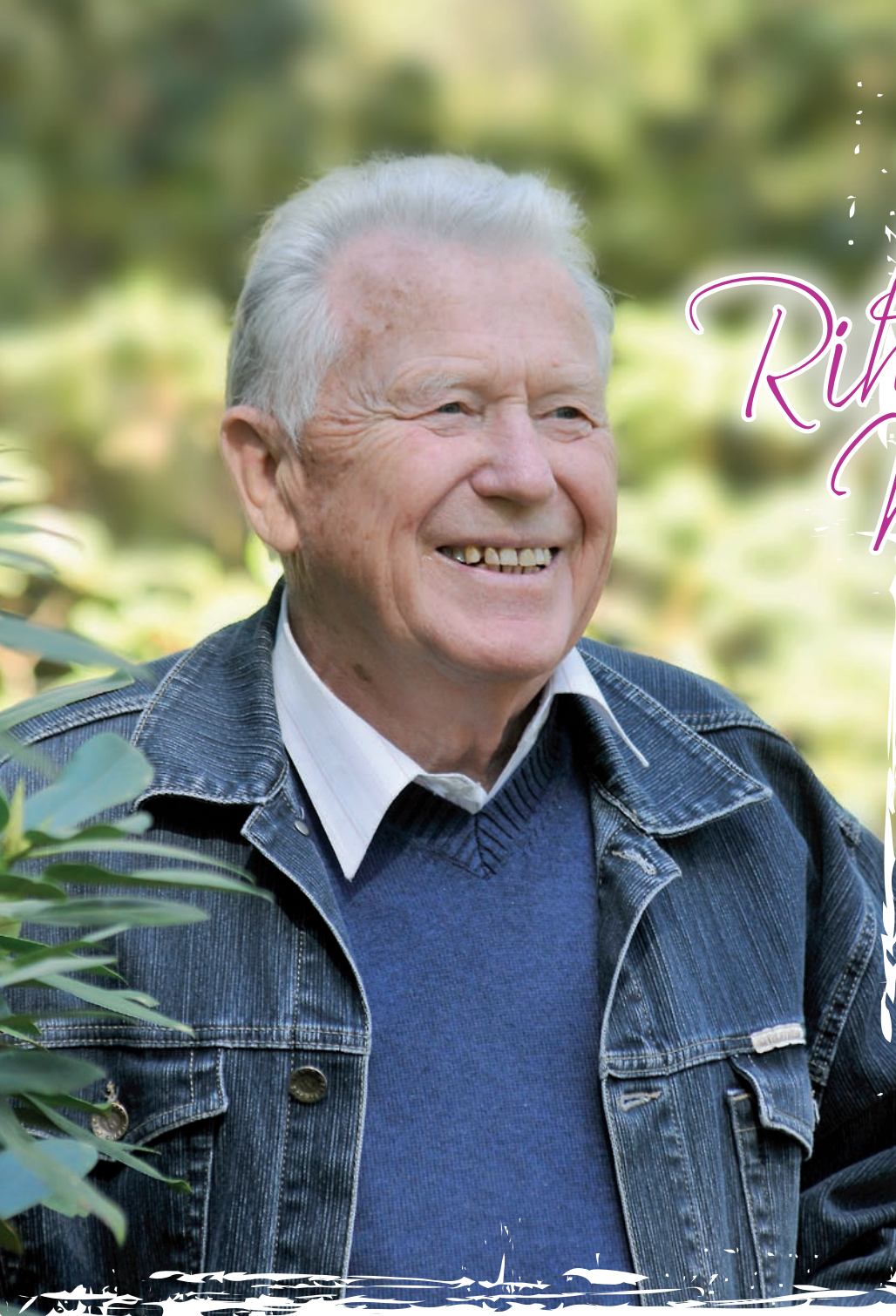

Rihards Kondratovičs

Vārds, kas komentārus neprasa un pirmās asociācijās uzbur krāšņas rododendru kupenas. Rihards Kondratovičs. Cilvēks ar lielo burtu. Kolēģi izceļ viņa lielās darba spējas un kūšājošo enerģiju, par kādu mūsdienu jaunatne īsti neņem pat sapņot. Pēc viņa varot regulēt pulksteni. Pats viņš saka – ja cilvēks strādā, tad pamazām kaut kas arī sakrājas. Tas zīmējas uz viņa mūža darbu. Rododendriem, kurus nav aizēnojušas ne politiskās, ne sabiedriskās aktivitātes.

Teksts: **Sabīna Alta**. Foto: **Āris Kundziņš**

Manā neilgajā darba mūžā žurnālā *Dārzs un Drava* man Rihards un rododendri vienmēr likušies simbiozē – viens vesels. Kaut kas spēcīgs, izturīgs un paliekošs. Kā cilvēks, tā ziedi. Viesojamies rododendru selekcijas un izmēģinājumu audzētavā *Babīte* pirms valsts svētkiem, laikā, kad pamazām raisās pirmie pumpuri. R. Kondratovičs atzīst, ka aizvadītā ziema gan bijusi laba cilvēkiem, bet ne tik laba augiem. „Janvāris bija ļoti silts, tāpēc, piemēram, cerīniem, kas ir ārkārtīgi jūtīgi, jau brieda pumpuri. Pēc tam nāca februāris ar ilgstošu salu un ziedpumpuri ļoti cieta. Tāpēc arī šobrīd ar ziedēšanu ir kā ir. Daļai rododendru pumpuri ir izsaluši, bet daļa ziedēs ļoti skaisti.”

Šis gads jums īpašs ar skaistu, lielu jubileju. Turklāt laikā, kad sāk ziedēt pirmie rododendri – jūsu mūža augs!

Liela jau gan, vai skaista – tas cits jautājums (*smejas*). To gadu ir par daudz. Tiesa, atskatoties atpakaļ, zināms gandarījums ir, kaut kas jau ir izdarīts.

Kā aizsākās rododendru ceļš?

Latvijas Universitātes (LU) Bioloģijas fakultāti beidzu 1955. gadā, biju aktīvs students – interesēja gan sports, gan zinātniskais un sabiedriskais darbs. Pēc universitātes absolvēšanas mēnesi nostrādāju par laborantu fakultātē, tad tiku nozīmēts darbā botāniskajā

dārzā. Man bija 23 gadi – zaļš gurķis. Kā gan tu vari vadīt zinātnisko kolektīvu, ja pats nekas neesi? Pirmais un galvenais uzdevums toreiz bija tikt pie zinātniskā grāda. Bija jāizvēlas kultūra, un katedras vadītāja ieteica strādāt ar zālieniem. Tā sāku darbu pie dažādu graudzāļu izmēģinājumiem botāniskajā dārzā. 1956. gadā pagadījās ļoti sausa vasara, nebija lietus un apūdeņošanas sistēma arī bija vāja, līdz ar to visas manas graudzāles izkalta un visa mana zālīte aizgāja pa vējam. Tad arī sapratu, ka tas nav tas, ar ko varu strādāt.

Tanī laikā bija PSRS Botāniskā dārza padome, kura arī deva uzdevumu par augu introdukciju un aklimatizāciju visiem Padomju

mapītēs. Pienāca lielās doktora disertācijas laiks, ko aizstāvēju Maskavas galvenajā botāniskajā dārzā. Pēc tās aizstāvēšanas mani ievēlēja par profesoru. Visā šajā laikā rododendru dārzs vienmēr bijis līdzās.

Kur tika gūts materiāls selekcijas darbam?

Rododendru bāze man bija botāniskais dārzs Kandavas ielā 2. Izmantoju lielu priekšrocību, ko bauda visi botāniskie dārzi. Proti, saskaņā ar botānisko dārzu tradīciju starp visiem pasaules botāniskajiem dārziem notiek bezmaksas apmaiņa ar sēklām. Visas vajadzīgās sēklas varēja dabūt bez maksas. Tā nu es kolekcionēju rododendrus no visām pasaules malām. Tagad tādas vajadzības vairs nav, jo audzētavā ir pietiekami liela kolekcija, arī selekcijas darbs sekmējas.

Laikā, kad aizstāvēju doktora disertāciju, bija savākta diezgan liela kolekcija. Sākās krustošanas darbs, jo viena hibrīda nonākšanai šķirnes statusā nepieciešami ne mazāk kā 12–15 gadi (no apputeksnēšanas līdz noformēšanai). Pirmie uzzied piektā sestā gadā, pēc tam astotā uzzied visi, no kuriem atlasa labākos. Lai tos izstādītu, nepieciešama paliela platība – katram aptuveni 1 m². Man bija ļoti daudz krustojumu un hibrīdo sējeņu, bet gluži fiziski trūka vietas, kur tos audzēt. Radās vajadzība pēc specializētas audzētavas. Tāpēc tapa *Babīte*, kas pastāv jau 32 gadus un kur koncentrēts viss selekcijas darbs. No 1980. gada esam reģistrējuši 69 šķirnes, ir daudz hibrīdu, kuri vēl top un taps par šķirnēm. Lai gan dažkārt arī šeit šķiet par šauru, 11,8 ha vienas kultūras audzēšanai ir pietiekami.

Savukārt Kandavas ielā 2 joprojām apskatāmi vecie mātes stādi, kuri ziedēšanas laikā pulcē daudz apmeklētāju.

Kā tika izvēlēta Babīte?

Aizsākumi tieši šai vietai meklējami 1977. gadā. Toreizējā Valsts plāna komitejas Zinātnes nodaļa, kas kontrolēja zinātnisko darbu botāniskajā dārzā, uzdeva attīstīt persiku, aprikožu un rododendru audzēšanu. Lauksaimniecības un mežsaimniecības ministriņām šajā sakarā tika uzdots ierādīt zemes gabalus minēto kultūru audzēšanai. Kad lēmums bija rokā, sākām meklēt atbilstošu vietu. Šeit viss atbilda prasībām – rets priežu mežs, laba satiksme, ūdens tilpe, kas gan tika speciāli izrakta. Mani darbinieki par šo vietu saka – no augšas dota zīme, ka ir īstā. Ceļa malā atradām trīs vai četrus rododendrus, kas bija paši iesējušies. Domāju, ka sēklas bija atnesuši putni, bet kas zina.

Rododendriem esat veltījis daudzus gadus. Par ko ir vislielākais prieks un lepnums?

Lepojos ar rododendru kultūru kā tādu. Lepnums, ka Latvijā tie kļuvuši par kul-

Visas vajadzīgās sēklas varēja dabūt bez maksas. Tā nu es kolekcionēju rododendrus no visām pasaules malām. Tagad tādas vajadzības vairs nav, jo dārzā ir pietiekami liela kolekcija.

Savienības botāniskajiem dārziem. Objektus katrs dārzs gan varēja izvēlēties pats. Noskatījos, ka dekoratīvie augi ir ļoti skaisti, turklāt pāris rododendru krūmu bija palikuši no pirmskara laikiem. Tos arī izvēlējās.

Kā jums izdevies savienot sabiedrisko darbību un rododendrus?

– Rododendri netraucēja manam sabiedriskajam darbam, jo no sēklām tie uzdīgst viegli, bet līdz ziedēšanai paiet pieci seši gadi. 1964. gadā aizstāvēju disertāciju un ieguvu bioloģijas zinātņu kandidāta grādu. 1965. gadā no botāniskā dārza mani pārcēla darbā uz bioloģijas fakultāti par dekānu, kur nostrādāju

līdz 1969. gadam. Tad mani *parāva* uz centru par partijas sekretāru, kur nostrādāju līdz 1977. gadam. Taču rododendrus neatmetu. Toreiz sapratu, ka, uzņemoties lielu administratīvo darbu, nevarēšu nodarboties ar zinātni. Pieprasīju, ka man nepieciešami divi palīgi – laboranti, kuri tīri tehniski varētu īstenot manas idejas. Tāpēc, neskatoties uz to, ka biju fakultātes dekāns un partijas sekretārs, darbs pie rododendriem varēja turpināties.

Kad aizgāju no partijas sekretāra funkciju pildīšanas, biju, kā saka, no mieta norāvis zirgs. Iejūdzos darbā un īsā laikā uzrakstīju trīs grāmatas – monogrāfijas par rododendriem, apkopojot visu, kas bija sakrājies kartītēs un

tūraugu. Ka mums ir lielākā un labākā kolekcija vismaz Baltijas valstīs. Lepnums par daudzām jaunām pašu radītām šķirnēm, kas piemērotas mūsu apstākļiem un ir pārākas par citu valstu šķirnēm. Prieks, ka cilvēki arvien vairāk iegādājas mūsu pašu stādus. Kas par to liecina? Es kādreiz kolēģiem smeļoties saku – tagad Rīgā, iepretim Botāniskajam dārzam atrodas rododendru iela. Babītes novada emblēmā ir rododendrs. Arī mēs gādājam par šī auga popularitāti – ar rakstiem, grāmatām, piedaloties gadatirgos, izstādēs un uzstājoties televīzijā. To apzināties kā savu pienākumu – cilvēki ir jāmāca. Kad iemācās augus kopt, tad arī spēj tos novērtēt. Rododendra pluss ir ilgmūžība. Ir dzirdēts, ka rododendri it kā esot grūta kul-

Ko labāk izvēlēties – mūžzaļos vai vasarzaļos rododendrus?

– Abi ir ļoti labi, bet atbilstošā vietā. Babītes audzētava vasarzaļajiem ir nedaudz par tumšu, tiem vajadzīga spilgtāka gaisma; mūžzaļajiem vairāk patik pusēna. Spilgtāka ziedu krāsa ir vasarzaļajiem; mūžzaļajiem krāsas nav tik izteiktas, turklāt krāsa saistīta arī ar ziemcietību. Parasti violetie rododendri ir daudz ziemcietīgāki nekā, piemēram, sarkanziēdu.

Vai jums ir mīļākā šķirne?

Riebīgāka jautājuma selekcionāram nav. Es teiktu, ka ir veiksmīgākas, ir mazāk veiksmīgas šķirnes. Piemēram, no mūžzaļajām var minēt 'Lavanda', no vasarzaļajām 'Pasaciņa', kas ir ļoti skaista. 'Indra', 'Anita', 'Saulē', 'Madame

un darbs patik, tas jāturpina. Reizēm mēdz teikt – darbs un hobijs divi vienā; te ir tas gādījums. Savs darbs ir jāmīl.

Sarunas nobeigumā Rihards atzīst, ka audzētava pamazām sāk novecot. Lielākā daļa darbinieku ir labākajos gados, jaunos grūti piesaistīt. „Kādreiz sadarbībā ar Bulduru Dārkopības vidusskolu nāca praksē, bet nu jau nav vairs, ko atsūtīt. Cilvēki negrib rociņas ar zemi smērēt. Darba tikums ir zudis.” Savukārt par saviem 15 darbiniekiem Kondratoviča kungs saka vien pašu labāko – visi labi izglītoti tepat LU Bioloģijas un Ķīmijas fakultātē, Bulduru Dārkopības vidusskolā un Latvijas Lauksaimniecības universitātē. Visi apguvuši rododendrus un ir labākie konsultanti. ☑

tūra, neaugot. Taču tā nav. Ja sagādāti vajadzīgie apstākļi, rododendri augs desmitiem gadu un būs dekoratīvi.

Minējāt, ka Baltijā esam pirmie?

Agrāk mēs skaitījāmies pirmie visā Padomju Savienībā – bijām vienīgā specializētā rododendru audzētava. Tagad jau neiedrošināties sevi ar tik lielu valsti salīdzināt. Baltijā esam vienīgie, tas tiesa. Krievijā tādas audzētavas kā mūsējā nav, tas nozīmē, ka mēs vēl joprojām varētu būt vienīgie diezgan lielā reģionā.

Vai tas nozīmē eksporta iespējas?

Pārsvārā mūsu klienti ir no Somijas. Viņiem nav vasarzaļo šķirņu. Laba sadarbība ir arī ar Maskavu un Sanktpēterburgu. Mums ir 73 rododendru savvaļas sugas un 200 šķirnes. Pārdošanā aptuveni 100 dažādību. Daudz, bet no katras nedaudz, jo neesam komercaudzētava.

Debene'. Cenšamies likt skanīgus vārdus, tas vairo pieprasījumu. Latviešu sievietēm ir ļoti skaisti vārdi, kas ir ļoti laba dāvana. Šobrīd mūsu *zelta meitenēm* gatavojam šķirni 'TTT'. Kombinējam dažādus vārdus, lai tie arī kaut ko izteiktu. Mūžzaļajiem liekam vīriešu vārdus, vasarzaļajiem – sieviešu. Protams, ir izņēmumi.

Šobrīd jau kļūst grūti izdomāt skanīgu labu vārdu, kas jau nebūtu šķirņu reģistrā. Savvaļā ir 1200–1300 sugas, bet visā pasaulē izaudzēts aptuveni 30 000 šķirņu. Patiesībā nezinu nevienu kultūru, kurai būtu reģistrētas tik daudzas šķirnes. Tas būtu skaidrojams ar salīdzinoši vienkāršo krustojumu.

Amata brāļi jūs raksturo kā labestīgu cilvēku. Ko jūs teiktu par sevi?

Tie, kuri tā saka, droši vien aļoņas (*smejas*). Kā es par sevi ko varu pateikt? Esmu dažkārt arī nejauks. Negribas jau mētāties – ja ko iesāc

*Kas skaistāks –
cerīni vai rozes,
To allaž grūti pasacīt.
Bet cilvēks skaistāks vēl
par ziediem,
Ja viņš zieda gaisma mīt!*

*Sirsnīgākie vēlējumi jubilejā
no izdevniecības „Saimnieks LV”
un žurnāla „Dārzs un Drava”
Sabiedriskās padomes!*